

ЯПОНСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ПРАВИЛА НАПИСАННЯ

Через велику кількість запозичень з японської мови до української гостро постала проблема створення чітких правил їх транслітерації і правопису. У статті досліджено наявні на сьогодні транслітераційні системи і подано рекомендації щодо уточнення правил українського правопису, які ґрунтуються на фонетичному послідовно жіночому варіанті.

Вследствие большого количества заимствований из японского языка в украинский язык остро возникла проблема создания четких правил транслитерации и правописания. В статье исследуются существующие сегодня транслитерационные системы и даются рекомендации по уточнению правил украинского правописания, базирующихся на фонетическом последовательно женском варианте.

Because of plenty of Japanese loanwords in Ukrainian there is the sharp problem to work out the accurate rules of transliteration and spelling. In the article the nowadays systems of transliteration have been investigated and recommendations on clarification of rules of the Ukrainian spelling, being based on a phonetic consistently womanish variant, have given.

Правопис слів іншомовного походження становить серйозну проблему для правописної системи будь-якої мови, адже доводиться припасовувати фонетичний склад рідної мови і графічну систему, якої він виражається до системи чужої мови, що може помітно відрізнятись.

В "Українському правописі" досить добре і детально опрацьовано написання слів іншомовного походження. Правила виділено в окремих, третій розділ, що охоплює 15 параграфів (§§ 86–100) [11, С. 98–104]. Особливо деталізовані правила написання літер **И** та **І** в словах іншомовного походження. Однак за уважнішого розгляду стає зрозуміло, що всі ці правила зорієнтовані насамперед на європейські мови. Це підтверджує також і наведення саме латинських літер як джерела транслітерації, наприклад, літера **L** (§ 86), **G, H** (§ 87), **J** (§ 90) і т.д. [див.: 11, С. 98, 99–100]. Щодо транслітерації слів інших, неєвропейських мов, то вони ніби за умовчанням прирівнюються до європейських.

Такий стан цілком адекватний, коли кількість запозичень із інших неєвропейських мов була невеликою. Проте за останні десятиріччя ситуація помітно змінилася. У першу чергу, це стосується запозичень із японської мови.

Загальновідомо, що запозичання зумовлені низкою причин, однією з найвагоміших серед яких є провідна роль країни у науці та розробці новітніх технологій, а також економічна потуга цієї країни, мова якої стає джерелом запозичень. Безумовно, світовим лідером у цьому є США, тому найбільший потік запозичень спостерігаємо з англійської мови. Країною № 2 щодо цього є Японія. Можна стверджувати, що з багатьох сторін Японія є навіть науковим і технологічним флагманом усього людства. Японія досягла високих показників економічного зростання за рахунок впровадження прогресивних технічних нововведень, зосереджуючи свої зусилля на високотехнологічному виробництві. У Японії, як і в деяких інших державах, є цілі наукові міста: Цукуба в префектурі Ібаракі з населенням до 200 000 чоловік, створене ще 1960 року, Кейханна, що розташовується на землях трьох префектур – Кіото, Осака і Нара, з населенням близько 410 000 чоловік. Концентрація наукового потенціалу в Японії досягла 73 вчених-дослідників на 10 000 чоловік людності. На третьому місці Німеччина – тільки 26 вчених-дослідників. Безсумнівно досягнення японської наукової та інженерної потуги в галузях розробки потягів на магнітній подушці, гібридних автомобілів, інтелектуальних транспортних систем, робототехніки, електроніки, фототехніки, космічних розробок і т.ін. Крім того, за останній час до Європи, і в тому числі й України, посиленіми темпами стали проникати елементи багатотрадиційної японської культури, мистецтва, спорту, кухні тощо.

Усе це неодмінно повинно було позначитися і на процесах запозичання з японської мови.

Так, у довоєнний час у словниках української мови можна було відшукати лише три запозичення з японської мови – *єна*, назва грошової одиниці Японії, *харакірі*, ритуальне самогубство і *мікадо* японський імператор. Це стосується, наприклад, "Російсько-українського словника" 1924–1933 рр. [8], "Правописного словника", Г. Голоскевича [6]. У решті словників взагалі не зафіксовано жодного японського запозичення.

У повоєнний час в одинадцятитомному Словнику української мови [9], який донедавна вважався найбільшим і містив понад 130000 слів, подано лише 12 японських запозичень: *гейша*, *ієна*, *дзю-до* (в додатках), *івасі*, *карате* (в додатках), *кімоно*, *мікадо*, *рикша*, *самурай*, *синтоїзм*, *харакірі*, *цунамі*.

Але вже у Словнику іншомовних слів С.П. Бирик, Г.М. Сюті [1] нараховуємо 34 японських запозичення: *бонсай*, *бусидо*, *гейша*, *го*, *джіу-джитсу*, *дзен-буддизм*, *дзюдо*, *катана*, *ікебана*, *кабукі*, *камікадзе*, *караоке*, *кімоно*, *котто*, *мікадо*, *нецке*, *ніндзя*, *нунчаки*, *орігамі*, *рикша*, *саке*, *сакура*, *самурай*, *сенсей*, *синтоїзм*, *сумо*, *сямісен*, *танка*, *татамі*, *укійо-е*, *харакірі*, *хоку*, *цунамі*, *якудза*, а у Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела вже 51 слово, запозичене з японської мови, крім вказаних вище, також: *айкідо*, *банзай*, *гета*, *даймьо*, *дан*, *дзайбацу*, *дзорі*, *катакана*, *но*, *рендзю*, *суші* (*сусі*), *сьогун*, *табі*, *хірагана*, *якудза* [5]. Щоправда, у словникові відсутні слова *бонсай*, *орігамі*. Цю прогалину надолужено в Словнику української мови у 20-и тт. [10], перший том якого (літери А–Б) вийшов 2010 року (підготовано Українським мовно-інформаційним фондом НАН України).

Як відомо, процес запозичання не є одномоментним, а розтягнутий у часі [7, с. 35–36]. Перший етап його – це проникнення чужомовного слова не до української мови, а до українського мовлення. На цьому етапі чужомовне слово є лише елементом мовлення, а не мовної системи. Другий етап – опанування чужомовним словом, яке відбувається через неодноразове вживання його в різних сферах і стилях, насамперед у ЗМІ та художній літературі. При цьому чужомовне слово передається фонетичними і графічними засобами мови-джерела з його семантичним, фонетичним, і граматичним засвоєнням. І третій, останній етап процесу запозичання – перехід слова до лексико-семантичної системи української мови, про що свідчить регулярність його вживання, словотвірна активність і наявність його в реєстрі словників.

Таким чином, може йтися про понад 50 японських запозичень до сучасної української мови, які вже пройшли всі три етапи запозичання. А проте чимало слів японської мови перебувають на другому етапі процесу запозичання. Це стосується таких, наприклад, слів, як-от: *бунраку*, *бусі*, *васабі*, *дайкон*, *іай*, *ікігамі*, *камі*, *ката*, *катана*,

кемпо, кендо, кой, катацу, кюдо, кьоген, майко, манга, норі, онсен, ронін, тофу, фусума, футон, ханамі, шіацу, якіторія. На них можна досить часто натрапити у ЗМІ, у творах художньої літератури, особливо у перекладах з японської мови, і навіть у міських вивісках, оголошеннях та написах назв продуктів у супермаркетах (*васабі, дайкон, кемпо, кой, тофу, якіторія*).

А якщо взяти перший етап, проникнення, то у спеціальній літературі, у розмовах майстрів карате, театралознавців, культурологів і т.ін. можна почути ще понад сотню різних японських слів, переважно термінів, наприклад: *амае, варадзі, комаїну, мандзю, мі-ай, моті, нагіната, натто, обі, омікудзі, ракуго, рамен, сасімі, сейсін, сіккарі, сінкансен, соба, сьогі, сьодзі, сюрікен, сябу-сябу, сякухаті, татемае, тедзу, темідзю* і багато інших. Звичайно, деякі з них так і залишаться на першому етапі, наприклад, назви різних прийомів карате: *гяку-цукі, маєгері-кекомі, усіро-мавасі-гері, уті-уде-уке, хатідзі-даті, юн-тсукі-но-тсукомі, аге-уті, куміте, маківара, рандорі, кіокусінкай, вадо-рю, тейсьо, тай-сабакі* і т.д. Їх вживають тільки спеціалісти. Чи назви понять з арсеналу ніндзя: *генін, куноїті, сюрікен, некоде, кі-ай, кьомон, суюко, асіко, юсаріґама, каґінава* і т.д., чи переважна більшість назв японських страв і продуктів, наприклад: *іне, коме, гохан, данґо, дембу, кайсекі-рьюрі, каю, какі-месі, конняку, мусубі, таке-но ко, фурикаке* і т.д. Але чимало з них має шанс подальшого розвитку.

Якщо ж взяти до уваги і численні власні назви – топоніми (*Токіо, Кіото, Йокогама, Осака, Саппоро, Хіросіма, Хонсю, Кіюсю, Хоккайдо, Окінава, Кансай, Канто, Біва, Фудзіяма, Мацусіма, Міядзіма, Сакурадзіма, Кійомідзу, Рьоандзі, Кінкакудзі, Роппонгі* та ін.), антропоніми (*Мурасакі Сікібу, Асікаґа, Мацуо Басьо, Йоса Бусон, Рьокаґан, Міямото Мусасі, Дзіґоро Кано, Гітін Фунакосі, Хірохіто, Юкіо Місіма* та ін.), ергоніми ("*Мицубісі*", "*Нісан*", "*Ісудзу*", "*Ямаха*", "*Нікон*", "*Кавасакі*", "*Соні*", "*Планасонік*", "*Тосіба*", "*Хітачі*", "*Фудзіцу*", "*Дайкін*", "*Кендзо*" та ін.), та хрононіми (*Хей-ан, Мейдзі, Сенґоку дзідай, Хейсей* та ін.) то ми збагнемо, що японських запозичень в українській мові може сягнути кількох сотень, а це вже надто солідна кількість.

На нашу думку, правила написання іншомовних слів в "Українському правописі" зорієнтовані майже винятково на європейські мови і зовсім не враховують специфіки, наприклад, японської мови. Тому постає питання вдосконалення українського правопису шляхом введення до нього норм для передачі японських слів, яких наразі більше, ніж достатньо.

Запозичення пов'язані з двома мовами – мовою-джерелом, в даному разі японською, і мовою-метою, в даному разі українською. Через те транслітерація запозичень повинна задовольняти водночас дві протилежні тенденції: з одного боку, якнайточніше передавати звучання чужомовного слова, з іншого боку, відповідати артикуляційним можливостям української фонетичної системи. Крім того, слід також дотримуватися правописних традицій української мови, які склалися протягом тривалого розвитку.

Оскільки у словниках довоєнного часу зафіксовано лише три японські запозичення (*сна, мікадо, харакірі*), то про якусь послідовність у транслітерації японських слів годі говорити.

Розпочнімо з фонетичних особливостей мови-джерела. Японська мова у порівнянні з українською має приблизно однаковий склад вокалізму і вельми схожу також систему консонантизму. Слід, наприклад, зазначити, що приголосні японської мови, як і української та інших слов'янських мов, мають диференційну ознаку твердості / м'якості, не властиву переважній більшості

інших мов. А проте японська система консонантизму має такі звуки, артикуляція яких відрізняється від звуків української мови. Це насамперед звуки [с'], [д'], [т'], що позначають, наприклад, знаками хіраґани *し, じ, ち*. Тверді їх відповідники артикуляційно практично не відрізняються від українських [с], [д], [т], а ось м'які мають більший ступінь м'якшення, так що язик займає середньопіднебінне положення. Фактично відбувається перехідне пом'якшення приголосних [с], [д], [т]. Акустично це сприймається як наявність шиплячих призвуків [ш'] [дз'] [ч'], подібних до м'яких звуків польської мови [ś], [dź], [ć]. Причому в японському жіночому мовленні акустично більше проявляються м'які свистячі призвуки [с'], [ʃ], [ч'], а тому їх вимова близька, наприклад, до *Мицубісі, Міядзіма, Хітачі*, тоді як у чоловічому мовленні більше проявляються м'які шиплячі призвуки, що зближує їх із українською вимовою *Мицубіші, Міяджіма, Хітачі*. Таким чином, одна з головних проблем транслітерації японських запозичень – це передача японських особливо м'яких приголосних звуків, серединних між українськими [с'] і [ш'], [дз'] і [дж'], [ч'] і [ч']. Їх можна позначити відповідно як [j], [dž], [tj]. Ці звуки не становлять окремих фонем у японській мові, а є позиційними варіантами: [j] фонемі [с], [dž] фонемі [д], [tj] фонемі [т].

Український правопис не містить вказівок щодо передачі цих приголосних звуків японської мови в запозичених словах. Однак стосовно їх передачі склалася певна традиція.

У 50-80 рр. у транслітерації японських слів явно відчувається вплив російських правописних традицій, зокрема щодо передачі японських м'яких приголосних через *с, дз* за відомою системою кіридізі російського лінгвіста-сходознавця Є.Д.Поліванова, укладеною для російської мови в 1917 році, хоч використовувати її офіційно почали лише в 30-х рр., наприклад: *дзю-до, івасі, синтоїзм* (літера *с* передає твердий приголосний за правилом "дев'ятки"). Ця традиція відбиває японське жіноче мовлення. З 90-х рр. вона триває далі: *бусидо, ніндзя, рендзю, сямісен*. А проте поруч з'являються також інші написання, ближчі до японського чоловічого мовлення: *нунчаки, шіацу* (за традицією слід було б передавати ці слова як *нунтяки, сіацу*). Деякі слова вживають у паралельно можливих формах, наприклад, *суші* (частіше) і *сусі*. Слід зауважити, що транслітерація за чоловічим типом японського мовлення теж має досить давні корені, адже це стосується таких давніх запозичень з японської мови (через російську), як *джіу-джитсу, гейша, рикша*, що мали б за встановленою пізніше традицією передаватися як *дзіу-дзіцу, гейся, рікся*.

Отже, в українській мові, головним чином під впливом російського написання, склалася два способи передачі японських особливо м'яких приголосних [j],[dž]: 1) спосіб, що відбиває японську жіночу вимову (цей спосіб переважає) типу *Мицубісі, сямісен, Хонсю, Фудзіяма, дзюдо, ніндзя* та ін.; 2) спосіб, що відбиває японську чоловічу вимову: *Мицубіші, суші, шіацу, Фуджіцу* тощо. Особливо м'який приголосний [tj] може передаватися трьома способами: 1) спосіб, що ґрунтується на фонематичній zasadі транслітерації (така транслітерація донедавна була найпоширенішою і зафіксована у системі Поліванова), тобто передає власне фонемою /т/, яка може реалізуватися також і в позиційному варіанті [tj], наприклад: *Хітачі, нунтяки, Тюґоку*; 2) за чоловічим варіантом: *Хітачі, нунчаки, Чугоку*; 3) за жіночим варіантом (непоширена): *Хітачі, нунцяки, Цюґоку*.

Варто зазначити, що за останнє десятиріччя у передачі японських слів особливо на етапі проникнення частіше вдаються до способу, що передає чоловічий варіант японського мовлення, наприклад: *Ашікаґа, ашіко, Г'чін, Міяджі-*

ма, Мусаші, ушіро-маваші-гері, учі-уде-уке, Фуджіцу, хачі-джі-дачі, Шікібу, шурікен, чаван, чунін та ін. Вочевидь це відбувається під впливом англійського написання, літери якого водночас виступають як одна з допоміжних абеток у японській мові (ромадзі), наприклад: *Ashikaga, Gichin, Miyajima, chawan, chunin, shambara*.

Таким чином, у сучасній українській мові склалися три способи передачі на письмі японських слів: фонетичний у двох різновидах – жіночому та чоловічому – і фонематичний. Звичайно, оптимальним варіантом для вироблення правил транслітерації особливо м'яких звуків у японських словах є послідовне застосування якоїсь однієї засади. Тоді б написання мало б такий вигляд (див. табл. 1):

Таблиця 1

Правописна засада		Написання		
		[j]	[dʒ]	[tʃ]
Фонетична	Чоловіча	Мицубіші	Фуджіяма	Хітачі
	Жіноча	Мицубісі	Фудзіяма	Хітаці
Фонематична		Мицубісі	Фудіяма	Хітамі

Оскільки за фонематичною засадою передається тільки звук [tʃ], а випадків передачі [dʒ] як д взагалі не зафіксовано, то її слід відкинути відразу через непослідовність передачі інших особливо м'яких звуків, попри те що існує Сільська система на латинській основі (автор Акіцу Танакадате), яка ґрунтується на фонематичній засаді, проте вона є маловживаною, незважаючи на намагання у самій Японії витіснити нею Гепбурнівський стандарт. Залишається вибір із двох можливих варіантів фонетичної засади транслітерації – чоловічого і жіночого.

В українському мовознавстві зробив спробу припасувати систему Поліванова до української мови І.П.Бондаренко [2; 3] і застосував її на практиці, у своєму "Українсько-японському японсько-українському словнику" [4], своїх статтях, книгах. Але в цьому випадку йдеться не про транслітерацію, а про практичну транскрипцію, яка переслідує іншу мету: якнайточніше передати звуковий склад чужомовних слів, а тому може містити додаткові літери та діакритичні знаки.

Система Поліванова ґрунтується переважно на жіночому варіанті, попри те що у випадку з передачею [tʃ] використано фонематичний варіант. І це цілком зрозуміло щодо російської мови, у якій немає м'яких звуків [ш'] [ж'] [ц'], а тому написання російською мовою *Мицубіши, Фуджіяма, Хітаці* росіяни читали б як [мицубишы], [фуджыйама] (при цьому **дж** вимовляли б як два звуки, бо в російській мові немає африкати [дж], [хитацы], що було б, справді, надто далеким від японської оригінальної вимови (Слід зазначити, що наразі в російській мові подекуди фіксуються варіанти написання на зразок *Мицубіши* та вимова [Мицубишы] під впливом англомовного написання на зразок *Mitsubishi*).

В українській мові існують м'які шиплячі, щоправда, їх вживання обмежене позиційно: тільки перед [j], а перед іншими голосними [a], [y] лише при подовженні (*збіжжя, по піддашшю, клоччя*) за відсутності позиції м'яких шиплячих перед голосними [e], [o].

Англомовна система Гепбурна ґрунтується на фонетичній засаді у чоловічому варіанті. І це теж пояснюється особливостями фонетики англійської мови, а саме: наявністю тільки м'яких шиплячих.

В останній час розроблено кілька систем транскрипції японських слів (І.П.Бондаренко, М.С.Федоришин) та транслітерації (М.С.Федоришин, М.Івахненко та А.Шпігунов). Система транслітерації М.С.Федоришина являє собою цілком слушно перероблену Поліванівську систему: на позначення [tʃ] він використовує літеру **ц**, яка передає м'який звук [ц'], природний для української мови [9]. Тобто він переводить непослідовно фонетичну (у жіночому варіанті) систему Поліванова в послідовно фонетичну (*Мицубісі, Фудзіяма, Хітаці*). Система транслітерації М.Івахненка і А.Шпігунова послідовно відбиває фонетичний підхід у чоловічому варіанті (*Мицубіші, Фуджіяма, Хітачі*).

На засіданні методичного семінару (березень 2011 р.) колективом викладачів-японістів кафедри китайської, корейської та японської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка було прийнято нову транслітераційну систему "Годжюон" на засадах чоловічої вимови, яка практично збігається з системою транслітерації М.Івахненка і А.Шпігунова. Її надруковано у вигляді таблиці 900×600 мм накладом 50 примірників для розповсюдження у ВНЗ України, де вчать японську мову (див. табл. 2):

Таблиця 2

ЯПОНСЬКИЙ АЛФАВІТ "КАНА" ("ГОДЖЮОН" – 五十音)

	Стовпчик あ	Стовпчик い	Стовпчик う	Стовпчик え	Стовпчик お
Рядок あ	あア a a	いイ i i	うウ u u	えエ e e	おオ o o
Рядок か	かカ ka ka	きキ ki ki	くク ku ky	けケ ke ke	こコ ko ko
Рядок さ	さサ sa ca	しシ shi shi	すス su cy	せセ se ce	そソ so co
Рядок た	たタ ta ta	ちチ chi chi	つツ tsu cy	てテ te te	とト to to
Рядок な	なナ na na	にニ ni ni	ぬヌ nu nu	ねネ ne ne	のノ no no
Рядок は	はハ ha ha	ひヒ hi xi	ふフ fu fu	へヘ he xe	ほホ ho xo
Рядок ま	まマ ma ma	みミ mi mi	むム mu mu	めメ me me	もモ mo mo
Рядок や	やヤ ya ya		ゆユ yu yu		よヨ yo yo
Рядок ら	らラ ra pa	りリ ri pi	るル ru ru	れレ re pe	ろロ ro po
Рядок わ	わワ wa va				をヲ o o
		んン n n			

ської, крім слов'янських, диференційної ознаки твердості / м'якості немає. Тому всі правила написання **И, І** стосуються фонетичних особливостей української мови.

Зовсім інша річ – японська мова. У ній в деяких аспектах диференційна ознака твердості / м'якості виражена навіть яскравіше, ніж в українській мові, наприклад, щодо м'яких губних та задньоязикових: *byo:do*: "мавзолей" і *bo:do*: "заколот", *gaku* "вчення, наука" і *gyaku* "протилежний", *ku:do*: печера і *kyu:do*: "містечко стрільби з лука" і т.д. А перед голосною /i/ приголосні завжди пом'якшуються, бо звук, подібний до українського [и] взагалі відсутній у японській мові. При цьому фонемі /s/, /d/, /t/ зазнають перехідного пом'якшення.

Через те, на нашу думку, щодо японської мови слід вести правило, за яким при транслітерації вживали б тільки літеру **І**, незалежно від її позиції, наприклад: *дзіндзя*, *сасімі*, *сейсін*, *сіккарі*, *сіккансен*, *скорікен*, *оріґамі*, *цімакі*.

Щодо передачі звука [i] після голосних, то і стосовно японської мови актуальним залишається загальне правило §90, пункт 5, підпункт б) [11, с.101], за яким **І** пишуть після голосного, за винятком, якщо це складне слово, у якому перша частина закінчується голосним, а друга частина розпочинається з [i]. При цьому, під складними словами слід розуміти тільки ті, що стосуються мови-мети, тобто української. Отже, слід писати *комаїну*, хоч це слово в японській мові і складається з двох основ *кома* і *іну*, а тим більше *Фукуї*, *таї-сабакі* тощо, коли [i] належить до одного слова.

І, нарешті, останнє зауваження, з яким наразі ніхто не сперечається: у японських запозиченнях слід послідовно передавати японський проривний [g] (が、ぎ、ぐ、げ、ご、ぎゃ、ぎゅ、ぎょ) відповідною українською літерою **Г**: *ґо*, *ґета*, *хіраґана*, *ікіґамі*, *Роппонґі*, *Асікаґа* і т.д.

Таблиця 3

№ п/п	Японське написання	Звук	Українське написання	Звук	Приклади
1.	し	[ʃ]	С	[с]	Міцубісі, сьогун, Хонсю, сямісен
2.	じ	[dʒ]	ДЗ	[дз]	Фудзіяма, Кітадзю, рендзю, ніндзя
3.	ち	[tʃ]	Ц	[ц]	Хітаці, Намбокуцьо, Цюґоку, нунцяки

Таблиця 4

Японська мова		Українська транслітерація	Приклади
[i]	після приголосних	І	сіккансен, дзіндзя, оріґамі, цімакі
	після голосних	І	комаїну, Фукуї, таї-сабакі

1. Бибик С.П., Сютя Г.М. Словник іншомовних слів. – Харків: Фоліо, 2006; 2. Бондаренко І.П. Транскрипція японської лексики літерами українського алфавіту // Записки з українського мовознавства: 36. наук. праць ОДУ. – Випуск 7. – Одеса: Астропринт, 1999. – С.77-88; 3. Бондаренко І.П. Практична транскрипція японських слів літерами українського алфавіту (3 практики створення перших вітчизняних українсько-японського і японсько-українського словників) // Доповіді та повідомлення IV Міжнародного конгресу україністів. – Київ: Пульсари, 2002. – С.406-412; 4. Бондаренко І.П., Хіно Т. Українсько-японський японсько-український словник. Навчальний словник японських ієрогліфів. – К.: Альтернативи, 1998; 5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / За ред. В.Т.Бусела. – К.: Ірпінь, 2007; 6. Голоскевич Г. Право-

писний словник. – Харків, 1929; 7. Крысин Л.П. Иноязычные слова в современном русском языке. – М.: Наука, 1968; 8. Російсько-український словник. – К., 1924-1933. – Т.1-3; 9. Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1970-1980. – Т.1-11; 10. Словник української мови: в 20-и тт. – К.: Наукова думка, 2010. – Т.1; 11. Український правопис. – К.: Наук. думка, 1993; 12. Федоришин М.С. Українська транскрипція японської мови. – Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 1994; 13. Шпігунов А., Івахненко М. Японська фонетика та українська транслітерація [Цит. 2010, 7 квітня] <http://uanime.org.ua/article/jap-ukr_translit.html>

Надійшла до редколегії 26.09.11

Н. Кірносорова, канд. філол. наук, доц.

КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА В КИТАЇ: ІСТОРІЯ Й ТЕРМІНОЛОГІЯ

У статті пропонується огляд початкових етапів розвитку когнітивної лінгвістики в світі та особливості значення базових термінів цієї науки, зокрема в китайській термінології. Огляд світових подій в історії когнітивної лінгвістики включає й інформацію про етапи розвитку цієї дисципліни в Китаї. Етимологічний аналіз ієрогліфів на позначення базових термінів когнітивної лінгвістики в китайській мові виявляє значну близькість розуміння відповідних понять носіями китайської мови та сучасними західними когнітивними лінгвістами.

В статтє предлаґается обзор начальных этапов развития когнитивной лингвистики в мире и особенности значения базовых терминов этой науки, в частности в китайской терминологии. Обзор мировых событий в истории когнитивной лингвистики включает и информацию об этапах развития этой дисциплины в Китае. Этимологический анализ иероглифов, обозначающих базовые термины когнитивной лингвистики в китайском языке, выявляет значительную близость понимания соответствующих понятий носителями китайского языка и современными западными когнитивными лингвистами.

The article reminds some important events of forming stage of cognitive linguistic in the world, including the process in China, and presents a new view on some terms, basic for this new field of science. It is concluded on the basis of results of etymological analysis of the characters, used to signify the terms in Chinese language, that there is a tight correspondence between a meaning of the terms among Chinese native speakers and modern western linguists.

Як відомо, когнітивна наука – як наука, покликана вивчати механізми й закономірності процесу пізнання людиною світу – зародилась у 50-х рр. ХХ ст. у США, коли, з одного боку, було накопичено певний масив даних про роботу мозку (цьому сприяло розширення медичної практики лікування різноманітних поранень у голову під час Другої світової війни), а з іншого боку – виникла нагальна потреба вирішення проблем швидкісної обробки інформації та ефективного зв'язку з огляду на поступ науково-технічного прогресу [1, с.366]. Таким чином, мозок людини і його робота – не вперше

в історії науки, але на новому рівні – стали об'єктами інтенсивних досліджень.

Відразу склалося так, що мозок людини як об'єкт досліджень почав притягувати увагу все більшої кількості вчених з різних галузей знань – нейрофізіології, психології, кібернетики, філософії (в аспекті гносеології) та лінгвістики тощо, об'єднуючи їх навколо нової дисципліни – когнітивістики (від *cognitio* – з лат. *пізнання*, докладніше про термін буде далі), яка, таким чином, від самого початку формувалася як **міждисциплінарна** дисципліна з широким арсеналом методів досліджень. Проте,